

Г Л А С

CDXXXI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

КЊИГА 33

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

GLAS

CDXXXI

CLASSE DES SCIENCES SOCIALES

№ 33

Reçu à la séance à distance de la Classe des Sciences sociales
le 3. mars 2021

Rédacteur
KOSTA ČAVOŠKI
Membre de l'Académie

BELGRADE
2021

ISSN 0081-394X

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Г Л А С

CDXXXI

ОДЕЉЕЊЕ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

КЊИГА 33

Примљено на електронском скупу Одељења друштвених наука
од 3. марта 2021. године

У р е д н и к
академик
КОСТА ЧАВОШКИ

БЕОГРАД
2021

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Лектор и коректор
Ана Барбајесковић

Технички уредник
Никола Стевановић

Тираж
300 примерака

Штампа
Планетија принти, Београд

С А Д Р Ж А Ј

РАСПРАВЕ И ЧЛАНЦИ

Алпар Лошонц, <i>Ордолиберализам и ванредно стање</i>	9
Alpar Lošonc, <i>Ordoliberalism and state of emergency</i>	25

Коста Чавошки, <i>Imperium без краја и конца</i>	27
Kosta Čavoški, <i>Imperium without the end</i>	36

ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ ЖИВОТА И ОБИЧАЈА РОМА САНУ И ОДБОР ЗА ПРОУЧАВАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА И ЉУДСКИХ ПРАВА САНУ

Тибор Варади, <i>Предговор</i>	39
--------------------------------------	----

<u>Марсел Куртијаде</u> , <i>Миленијум одласка њредака Рома из северне Индије и њејов значај за данашње друшћивене односе у Европи</i>	41
--	----

<u>Marcel Courthiade</u> , <i>The millennium of the departure of the roms' ancestors from northern India and its significance for today's social relations in Europe</i>	77
--	----

Мирјана Мирић, <i>Документирање ромској дечијеј јовора</i>	79
Mirjana Mirić, <i>Documenting Romani child language</i>	102

Светлана Ђирковић, <i>Бибија и Bibijako djive у традицијској кулћури Рома Србије</i>	105
--	-----

Svetlana Ćirković, <i>Bibi and Bibijako djive in Romani traditional culture in Serbia</i>	133
---	-----

Милорад Пуповац, <i>Срби у Хрватској данас</i>	135
--	-----

Milorad Purovac, <i>Serbs in Croatia</i>	154
--	-----

Михај Н. Радан, <i>Српски језик у Румунији (са посебним осврћом на акћуелно стање)</i>	155
--	-----

Mihai Radan, <i>La langue Serbe en Roumanie (réfarence particuliere à l'état actuel)</i>	169
--	-----

ОДБОР ЗА ФИЛОЗОФИЈУ И ДРУШТВЕНУ ТЕОРИЈУ САНУ

Александар Костић, Павле Петровић, <i>Предговор</i>	177
---	-----

Милојко Арсић, Александра Нојковић, <i>Утицај макроекономских крећњања и фискалне јолићике на економску неједнакост</i>	181
---	-----

Milojko Arsić, Aleksandra Nojković, <i>The influence of macroeconomic dynamics and fiscal policy on economic inequality</i>	218
---	-----

Гордана Матковић, Катарина Станић, <i>Мерење неједнакости у Србији – изазови и дилеме</i>	221
Gordana Matković, Katarina Stanić, <i>Measuring inequality in Serbia – challenges and dilemmas</i>	244
Никола Алтипармаков, Снежана Угринов, Иван Лакићевић, <i>Неједнакост у Србији – да ли је проблем у пореском систему?</i>	245
Nikola Altiparmakov, Snežana Ugrinov, Ivan Lakićević, <i>Inequality in Serbia – is it caused by the tax system?</i>	266
Саша Ранђеловић, Светислав В. Костић, <i>Имовинска неједнакост и пореска политика</i>	267
Saša Randelović, Svetislav V. Kostić, <i>Wealth inequality and tax policy</i>	292
Владимир Вулетић, <i>Идеологија и друшћивене неједнакости</i>	293
Vladimir Vuletić, <i>Ideology and social inequality</i>	308
<u>Дејан Поповић</u> , <i>Инвестиционе политике и интелекћуални ресурси у Србији</i>	309
<u>Dejan B. Popović</u> , <i>The Serbian investment policies and intellectual capacities</i>	325
Зоран Стојиљковић, <i>Располаћање политћичким капиталом (моћи мобилизације и интерпретације) и расту неједнакости</i>	327
Zoran Stojiljković, <i>Disposing of political capital (the power of mobilisation and interpretation) and growing inequality</i>	344

IN MEMORIAM

Тибор Варади, <i>Војислав Сћановчић (1930–2017)</i>	347
Коста Чавошки, <i>Димитћрије Сћефановић (1929–2020)</i>	351
Даница Петровић, <i>Академик Димитћрије Сћефановић – музиколог, дирићент, учитељ</i>	353
Мелита Милин, <i>Димитћрије Сћефановић (1929–2020)</i>	357
Песме отпеване и изведене на комеморацији академику Димитћрију Сћефановићу	361

ОДБОР ЗА ФИЛОЗОФИЈУ И ДРУШТВЕНУ ТЕОРИЈУ САНУ

ПРЕДГОВОР

Седам текстова који се налазе пред нама део су излагања на симпозијуму под насловом „Неједнакост у Србији у XXI веку”, чији је први део одржан 10. децембра 2018, док је други део под истим насловом одржан 21. септембра 2020. године. Симпозијум је организован у оквиру споразума о сарадњи Српске академије наука и уметности и Економског факултета Универзитета у Београду, где је испред САНУ као организатор био Одбор за филозофију и друштвену теорију Одељења друштвених наука САНУ. Предвиђено је да сарадња између ове две институције укључује организовање низа симпозијума на којима би се разматрала различита економска и социјална питања, као и појединачна предавања на различите теме из области економије.

Предлог да први симпозијум у оквиру ове сарадње буде посвећен проблему неједнакости у Србији дали су проф. Јуриј Бајец и проф. Михаил Арандаренко са Економског факултета, који су, заједно са академиком Александром Костићем и проф. Младеном Стаменковићем са Економског факултета, осмислили садржај првог дела симпозијума, који је одржан децембра 2018. године. Други део симпозијума осмислио је дописни члан САНУ проф. Павле Петровић, а у Програмском и Организационом одбору су, поред проф. Петровића, били академик Александар Костић, проф. Михаил Арандаренко и проф. Јуриј Бајец.

У оба дела симпозијума проблему неједнакости у Србији приступило се из две перспективе – са једне стране, овај проблем је разматран са чисто економског становишта, док је са друге стране, разматран из политиколошке, социјалне и социолошке перспективе. Имајући то у виду, приложених седам радова у *Гласу* Одељења друштвених наука САНУ дају репрезентативан пресек проблема који су разматрани на овом симпозијуму.

Током претходних неколико деценија велики број држава у свету бележи повећање неједнакости доходака својих грађана, уз очекивање да ће овај тренд бити настаљен и у будућности и да ће значајно утицати на економске и друштвене прилике у наредном периоду. Питање неједнакости добило је на значају и у Србији у претходној деценији, а стручна литература нарочито је посвећена овој теми од 2013. године, откада Републички завод за статистику спроводи годишњу Анкету о приходима и условима живота (СИЛК), која показује да је неједнакост дохотка у Републици Србији међу највишим у Европи. Отуда је овај симпозијум посвећен питању неједнакости у Србији, њеним карактеристикама и узроцима, као и могућим мерама социјалне и пореске политике у области смањења неједнакости.

Како би се питање неједнакости сагледало у ширем контексту, Милојко Арсић и Александра Нојковић истражују емпиријске закономерности између неједнакости дохотка и кључних макрофискалних варијабли у земљама Европе и Средње Азије у периоду 1998–2017. године. Аутори налазе да је у овим земљама дошло до знатног повећања неједнакости у претходне три деценије, при чему је повећање неједнакости тржишног дохотка било нарочито изражено, док је повећање неједнакости расположивог дохотка, након

укључивања ефеката пореског и социјалног система, било нешто умереније. Од макроекономских фактора, стопа незапослености изразито негативно утиче на повећање неједнакости, док су степен образовања становништва, отворености привреде и виши ниво привредног развоја корелисани са нижим степеном неједнакости дохотка. Такође, виши степен фискалних расхода и пореских прихода је позитивно корелисан са смањењем неједнакости, при чему се државни расходи за образовање и здравство истичу као посебно релевантне политике за смањење неједнакости у међународном панелу података.

Анализу неједнакости у Србији Гордана Матковић и Катарина Станић започињу методолошким недоумицама у којој мери су резултати досадашњих СИЛК анкета упоредиви са статистикама неједнакости у другим европским земљама. Аутори наглашавају да СИЛК оквир није децидно методолошки усаглашен по свим релевантним питањима између европских земаља које га спроводе. Конкретно, у случају Србије аутори наглашавају атипично и нереалистично низак ниво процењених прихода у најнижем децилу, што би могло бити резултат методолошког третмана негативних и екстремних вредности доходака, као и друштвено-економских одлика Републике Србије, попут релативно високе заступљености производње за сопствене потребе. Аутори сугеришу да би другачији методолошки третман анкетних података довео до више и реалистичније процене прихода у најнижем децилу, што би резултирало нижим процењеним степеном неједнакости дохотка у Републици Србији.

Никола Алтипармаков и др. заузимају комплементаран истраживачки приступ и анализирају ефекте релевантних политика, пре свега пореске, на неједнакост. Аутори оспоравају поједине налазе у домаћој литератури, који високу неједнакост расположивог дохотка у Србији „приписују” неадекватној социјалној и нарочито пореској политици. Указујући да порески систем не може бити кључни узрок високе неједнакости, аутори показују да је висока неједнакост расположивог дохотка у Србији доминантно узрокована високом неједнакошћу иницијалног тржишног дохотка. У овом контексту, Алтипармаков и др. на конкретном примеру Србије потврђују општији емпиријски налаз М. Арсић и А. Нојковић, који на панелу земаља Европе и Средње Азије идентификују неједнакост тржишног дохотка као кључну детерминанту неједнакости расположивог дохотка. У циљу унапређења домаћег пореског система и смањења неједнакости, аутори предлажу повећање неопорезивог цензуса и увођење пореских одбитака за издржаване чланове породице, по узору на већину других европских држава.

Напоследку, Саша Ранђеловић и Светислав В. Костић подсећају да је имовинска неједнакост знатно већа од неједнакости дохотка – у Европи је двоструко већа, док је у Србији за око 60% већа од неједнакости расположивог дохотка. Имовинска неједнакост узрокује неједнакост прихода од капитала, чиме се увећава неједнакост тржишног дохотка, за коју смо видели да је кључна детерминанта крајње неједнакости расположивог дохотка. Отуда аутори наглашавају адресирање имовинске неједнакости као један од важних циљева пореске политике. У том контексту, предлаже се унапређење

обухвата опорезивања богатства, кроз постојеће механизме пореза на имовину и пореза на држање, употребу и ношење добара. Такође, предлаже се прогресивна реформа опорезивања наслеђа и поклоне, која би подразумевала укидање општег ослобођења за блиске сроднике и увођење неопорезивог износа, уз постепено повећање пореских стопа на ниво приближан европском просеку.

У делу који се односи на социолошке и политиколошке аспекте неједнакости налазе се три рада. У првом, проф. Владимир Вулетић даје исцрпни преглед социолошких приступа проблему друштвене неједнакости у Србији у последњих шездесет година. Указујући на осцилације у интересовању социолога за ову тему, која се огледа у броју радова који се баве проблемом неједнакости, Вулетић констатује да је не само интересовање социолога већ и начин на који се прилазило овој теми у великој мери условљен идеолошким и политичким разлозима, али и изразитим порастом неједнакости услед промена на глобалном нивоу у последњих двадесетак година.

У другом раду, чији је аутор академик Дејан Поповић, проблему друштвене неједнакости приступа се из перспективе драматичних, пре свега технолошких, промена, које су се у свету догодиле у последњих неколико деценија. Глобалне промене су у потпуности, сматра Поповић, промениле друштвени и економски амбијент, што је довело и до пораста друштвене неједнакости. Када је реч о Србији, Поповић разматра тренутну инвестициону политику, коју сматра неадекватном и извором даљег повећања социјалних неједнакости. Анализирајући могућа решења чији исходи би допринели просперитетнијем друштву, Поповић нагласак ставља на образовање, које би требало да обезбеди компетенције за пословно и привредно окружење које би било компатибилно са глобалним променама.

Најзад, у трећем раду који је приложио проф. Зоран Стојиљковић, разматрају се глобалне политичке, економске и технолошке промене и доминација либералног капитализма, које су, по мишљењу Стојиљковића, довеле до наглог пораста социјалне неједнакости, не само у Србији већ и у свету. Анализирајући неке од основних поставки либералног капитализма и његових последица на друштвеном плану, Стојиљковић долази до закључка да су социјалне неједнакости системског карактера и да се оне без радикалних промена не могу отклонити. Слободно тржиште је све само не слободно, јер фаворизује одређене друштвене групе и крупни капитал, стварајући тиме за већину становништа осећај несигурности, неизвесности и беспомоћности. Овакво стање у великој мери је условљено спрегом политике и крупног капитала, при чему финансијски центри моћи одређују не само политички већ и законодавни домен у складу са својим интересима.

Нагласимо на крају да је организовање симпозијума посвећеног неједнакости у Србији тек први корак у, надамо се, дугорочној сарадњи између Српске академије наука и уметности и Економског факултета у Београду.

Академик Александар Костић
Проф. Павле Петровић, дописни члан САНУ

САША РАНЂЕЛОВИЋ*, СВЕТИСЛАВ В. КОСТИЋ**

ИМОВИНСКА НЕЈЕДНАКОСТ И ПОРЕСКА ПОЛИТИКА

С а ж е т а к. – Имовинска неједнакост у Европи је врло висока, односно дупло већа од доходне неједнакости – Цини коефицијент имовине у 2018. години у просеку износи око 64. Слична ситуација је и у Србији, где је имовинска неједнакост, мерена Цини коефицијентом (54), за око 60% већа од доходне неједнакости. Иако је имовинска неједнакост у Србији приближна просеку земаља Централне и Источне Европе (ЦИЕ), чињеница да је она знатно већа од доходне неједнакости чини релевантним питање смањења имовинске неједнакости, између осталог и инструментима пореске политике. У савременим пореским системима, богатство се у већини земаља, као и у Србији, опорезује селективним порезом на непокретности, као и порезом на наслеђе и поклон, уз изузимање од опорезивања великог дела богатства, што редистрибутивне ефекте ових пореза чини ограниченим. Имајући у виду постојеће карактеристике и редистрибутивне циљеве, у сегменту пореза на имовину у Србији се адекватном сматра параметарска реформа, која би подразумевала увођење неограниченог распрострањања пореског захватања, афирмацију система пореских олакшица за некретнине у којој обвезник станује, увођење глобалне прогресије и одбитака по основу дуговања за стамбене кредите. Требало би размотрити и реформу система опорезивања држања, употребе и ношења добара, тако да он обухвати луксузна добра веће вредности и да се плаћа према вредности те имовине, чиме би се унапредио обухват опорезивања богатства. Прогресивна реформа опорезивања наслеђа и поклона би могла да подразумева укидање општег ослобођења за блиске сроднике и увођење неопорезивог износа, једнаког садашњој вредности просечне животне зараде, као и повећање пореских стопа на ниво приближан просеку држава ЦИЕ, а у дужем року и на ниво приближан европском просеку.

Кључне речи: имовинска неједнакост, порез на имовину, порез на нето богатство, порез на наслеђе и поклон

* Универзитет у Београду – Економски факултет, имејл: sasa.randjelovic@ekof.bg.ac.rs

** Универзитет у Београду – Правни факултет, имејл: skostic@ius.bg.ac.rs

1. УВОД

Уколико благостање друштва зависи од корисности појединаца, која је пак функција њиховог дохотка, те важи претпоставка о опадајућој граничној корисности дохотка, то значи да је ниво друштвеног благостања детерминисан нивоом дохотка и његовом расподелом. У том случају, друштвено благостање је могуће повећати кроз бржи привредни раст (повећање дохотка), али и кроз смањење неједнакости у његовој расподели. С тим у вези, поставља се питање да ли постоји *trade-off* између ова два фактора друштвеног благостања – привредног раста и економске неједнакости. Према неокласичном ставу, потпуна једнакост у расподели дохотка или богатства би била дестимулативна по продуктивне видове понашања, као што је штедња, инвестирање, предузетништво и сл., чиме се негативно утиче на релевантне факторе привредног раста. С друге стране, велика неједнакост може такође бити штетна по привредни раст, јер ограничава могућност улагања у образовање за значајан део популације, што негативно утиче на ниво људског капитала, као и на могућности друштва за апсорпцију и дисеминацију техничког прогреса. Иако је теоријски могуће да веза између неједнакости и привредног раста буде и позитивна и негативна, у емпиријској литератури превладавају радови који указују да је та веза негативна (Snowles, 2005; Cingano, 2014).

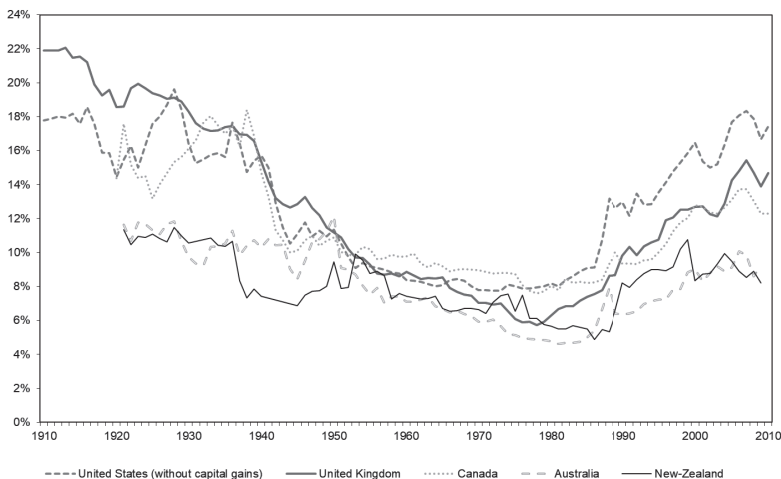
Осим негативног утицаја на привредни раст, економска неједнакост може утицати негативно на друштвено благостање и кроз друге канале (OECD, 2015). Тако велика концентрација дохотка и богатства повећава ризик трагања за рентом, односно лобистичког утицаја богатих на креирање политика које ће утицати на даљи раст неједнакости и до настанка чистог губитка (на благостању). Изражена неједнакост може негативно да утиче на општи ниво поверења у друштву, што повећава трансакционе трошкове пословања, такође нарушавајући ефикасност. У условима велике неједнакости, социјални капитал људи, који одражава њихове друштвене контакте, бива ограничен на економске групе којима и сами припадају, тако смањујући шансе за оптимално коришћење економских шанси. Висока неједнакост не погодује чак ни онима који се налазе на врху економске лествице, јер повећава друштвену нестабилност, која утиче на раст трошкова обезбеђења и пословања генерално, као и на раст ризика настанака ванредних губитака, што дестимулише дугорочно инвестирање.

Питање економске неједнакости је у претходној деценији дошло у фокус економске литературе, како теоријске, тако и емпиријске, а постало је и чест предмет политичких дискусија, о чему говори и значајан број релевантних књига и радова објављених из области економске неједнакости у претходној деценији (нпр. Piketty 2014; Atkinson 2015; Милановић 2016). Један од разлога за то налази се у растућој неједнакости у развијеним државама, која је забележена у претходне четири деценије. У том погледу, посебна пажња је посвећена питањима узрока раста доходне неједнакости и оптималног дизајна пореске и социјалне политике, које би требало да обезбеде смањење

неједнакости уз минималне губитке на економској ефикасности. Иако је питање доходне неједнакости несумњиво релевантно, имовинска неједнакост у већини земаља је знатно већа од доходне. Стога је циљ овог рада да се, поред доходне, детаљно размотре и релевантна питања у вези са имовинском неједнакошћу, укључујући анализу трендова и стања у Европи и Србији у овом домену, њиховог узрока, те могућности да се инструментима пореске политике имовинска неједнакост смањује. На основу разматрања релевантних теоријских ставова и емпиријских резултата, те полазећи од упоредне пореске праксе, формулисане су опште смернице за реформу система опорезивања богатства у Србији, у циљу смањења економске неједнакости, која би требало да буде постављена тако да не изазове драстичније последице по економску ефикасност, односно по подстицаје за продуктивно понашање – улагање у образовање, рад, штедњу, инвестирање, предузетништво и сл.

2. ДОХОДНА НЕЈЕДНАКОСТ – ТРЕНДОВИ, УЗРОЦИ И ПОСЛЕДИЦЕ

Подаци о расподели дохотка (графикон 1) показују да је у већини развијених држава доходна неједнакост у првих 80 година XX века снажно опадала, под утицајем већег броја фактора: избијање Првог светског рата, Велика депресија током 30-их година, која је довела до пада капиталних доходака, *New Deal* програм спроведен у САД, који је довео до јачања улоге синдиката, снажнија државна интервенција у домену образовања, социјалног осигурања и социјалне заштите, Други светски рат, масовнији улазак жена на тржиште рада, раст прогресивности пореза на доходак грађана, итд. (Atkinson, 2015).

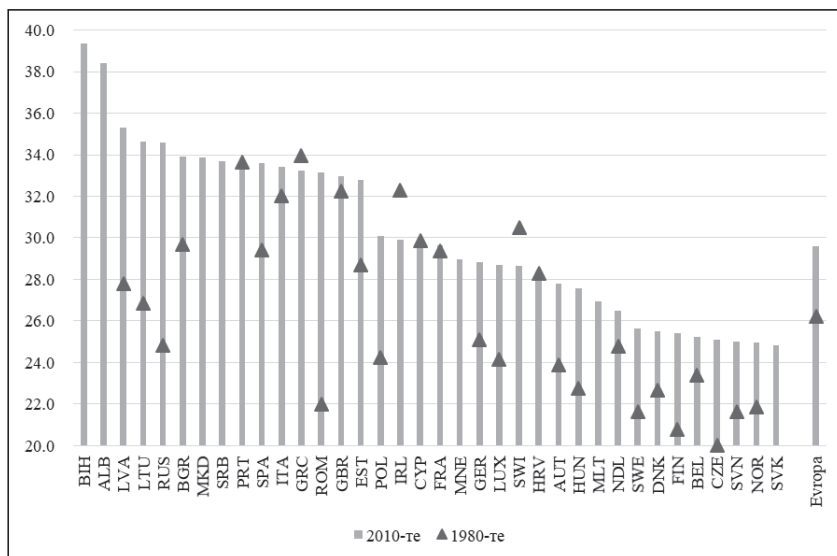

Графикон 1. Удео 1% доходно најбогатијих у укупном доходу становништва у англосаксонским државама

Извор: Piketty (2014). Доступно на: <http://piketty.pse.ens.fr/files/capital21c/en/xls/>

Након тога, почев од 80-их година, у већини развијених земаља дошло је до осетног раста доходне неједнакости. Тако је удео доходака који поседује 10% доходно најбогатијих у укупном доходу у земљама ОЕЦД-а повећан са 22–35% 1980-их година на 35–55% 2010-их година. У истом периоду, однос доходака којим располаже 10% доходно најбогатијих и 10% доходно најсиромашнијих у овим државама повећан је са 7 : 1 на 9,5 : 1. На сличне закључке упућује и кретање Џини коефицијента, који је у поменутом периоду порастао у 19 од 22 земље чланице ОЕЦД-а (Stand & Rising, 2011). На нивоу 30 европских земаља (графикон 2), Џини коефицијент обрачунат на расположиви доходак је у посматраном периоду порастао за око 3,5 процентних поена – са 26,1 на 29,6. При томе, уочава се да је у посматраном периоду дошло до раста и Џини коефицијента обрачунаог на тржишни доходак, тј. пре пореза, доприноса и социјалних накнада.

Слични трендови раста доходне неједнакости остварени су не само у већини земаља ОЕЦД-а, већ и у великим економијама у развоју. Тако је од 1980. до 2015. године удео 10% доходно најбогатијих у укупном доходу у Кини порастао са 28% на готово 42%, у Индији са 32% на преко 55%, а у Русији са 21% на преко 45% (Alvaredo et al., 2018). Ипак, иако је и у земљама у развоју дошло до раста доходне неједнакости, многе од њих су у претходних пар деценија оствариле веома велики економски раст (нпр. Кина и друге азијске државе), услед чега је велики број људи у тим земљама изашао из зоне сиромаштва. Стога је, и поред раста неједнакости унутар земаља, у претходних неколико деценија дошло до смањења неједнакости између земаља (Милановић, 2016).

Графикон 2. Џини коефицијент расположивог доходака

Извор: Обрачун аутора на основу података *Standardized World Income Inequality Database (SWIID)*

Раст доходне неједнакости у претходне четири деценије последица је деловања већег броја фактора (Atkinson, 2015; Dabla-Norris et al., 2015). Глобализација је довела до раста међународне мобилности капитала, те до снажне финансијске и трговинске интеграције на нивоу великог дела света. То је утицало на ублажавање опорезивања капитала – нпр. стопе пореза на добит предузећа у Европи су опале са готово 50% почетком 1980-их на око 25% средином 2010-их година (Арсић & Ранђеловић, 2017). Глобализација је утицала и на успоравање реалног раста зарада, нарочито у развијеним земљама, услед масовног сељења производних капацитета ка земљама у развоју. Либерализација тржишта рада и опадање снаге синдиката представља следећи глобални тренд, који је утицао на динамику и расподелу доходака. Тако је у земљама ОЕЦД-а удео радника који су чланови синдиката у укупном броју запослених опао са 48% током 1980-их на 29% током 2010-их, што је утицало на слабљење преговарачке моћи радника, те на спорију динамику раста њихових зарада. Осим тога, на раст неједнакости утицала је и промена структуре домаћинства у овом периоду, кроз раст удела једночланих домаћинства са 15% на 20%, при чему је познато да је економски положај једночланих домаћинства по правилу лошији него код вишечланих, због немогућности удруживања доходака и поделе фиксних трошкова. У претходне четири деценије дошло је и до даљег пада прогресивности система пореза на доходак грађана – просечна највиша гранична стопа пореза на доходак у Европи почетком 1980-их износила је преко 65%, а средином 2010-их је опала на око 50%, при чему је број граничних пореских стопа у том периоду опао са просечних 14 на испод 5 (Арсић & Ранђеловић, 2017). Услед снажног раста цена финансијске активе и стопе приноса, у претходним деценијама је дошло и до раста удела дохотка од капитала у укупном дохотку, на врху расподеле дохотка, што је додатно утицало на раст неједнакости.

3. ИМОВИНСКА НЕЈЕДНАКОСТ – ПОЈМОВИ, МЕРЕЊЕ И ТРЕНДОВИ

Иако се у економској литератури велика пажња посвећује питању доходне неједнакости, економска снага лица се манифестује не само на основу дохотка, већ и потрошње и имовине, при чему су све три манифестације економског положаја међусобно, и то највероватније двосмерно, повезане – доходна неједнакост се одражава на неједнакост и потрошњу и имовину, док неједнакост у расподели имовине утиче на будућу неједнакост доходака и потрошње. Иако је имовина, тј. богатство, битна детерминанта економског благостања људи, питање имовинске неједнакости се у литератури нешто ређе разматра. С тим у вези, у наставку овог рада, питању имовинске неједнакости ће бити посвећена посебна пажња.

3.1. Обухват и мерење богатства

Богатство се дефинише као економски капитал у својини појединца или домаћинства, те се као такво састоји од финансијске и нефинансијске имовине умањене за обавезе (Balestra & Tonkin, 2018). Иако дефиниција богатства делује једноставно, постоје бројни практични проблеми повезани са његовим потпуним обухватом и мерењем. Тако су подаци о имовини и обавезама појединца углавном заштићени правилима о поверљивости личних података, којима је могуће приступити само за законом прописане административне потребе. Осим тога, имовина може имати различите форме финансијске и нефинансијске активе, која може бити децентрализована у погледу локације на којој се налази, као и у погледу њеног формалног власника. Тако емпиријска истраживања (Alstadsaeter et al. 2017; Piketty & Zucman 2014; OECD 2018) показују да је 8–10% финансијске имовине лоцирано у тзв. пореским рајевима, што је по правилу чини скривеном од пореских власти земље резидентства стварног власника. С тим у вези, опорезивање богатства ствара финансијски подстицај власницима да процене вредност те имовине искажу што нижом, ради мањег пореског обухвата. За разлику од података о доходу, који представља варијаблу тока, о чему се подаци могу редовно прикупљати из административних база државе или финансијских институција, као и других извора (нпр. анкета), подаци о имовини се не ажурирају тако редовно (нпр. рачуноводствени прописи не налажу редовну процену вредности акција предузећа којима се не тргује на берзи или удела у друштвима са ограниченом одговорношћу). Због тога се подаци о имовини, односно богатству, често не прикупљају директно, већ се процењују (видети Global Wealth Databook 2017; Korczuk 2015). Да би опорезивање богатства било хоризонтално и вертикално правично, те да не би генерисало економске дисторзије, неопходно је да предметом опорезивања буду обухваћени сви облици имовине, материјалне и нематеријалне. Емпиријска истраживања показују да се готово 2/3 богатства појединца налази у форми људског капитала, који је тешко директно опорезовати (OECD, 2018).

И поред описаних проблема, у пракси се примењује више различитих метода за мерење богатства, од којих су најчешће коришћена четири метода (Korczuk, 2015). Метод капитализације подразумева импутирање богатства, полазећи од података о доходу појединаца или домаћинства од капитала и/или њихових издатака по основу камата, те узимајући у обзир претпостављене активне и пасивне каматне стопе. Осим тога, подаци о богатству се често прикупљају и помоћу анкета домаћинства, при чему овај метод има јасне недостатке, повезане са поузданошћу одговора и репрезентативношћу обухвата. Проблем поузданости добијених података се делимично решава њиховом провером помоћу одговора на индиректна питања или поређењем са административним базама, док се проблем недовољног обухвата, посебно на врху расподеле, решава иницијалним повећањем удела учесника у

анкети из највишег децила или перцентила, изнад њиховог стварног учешћа у целом скупу, и/или комбиновањем анкетних и података из административних база. Трећи релевантан метод подразумева примену одговарајућег мултипликатора на порез на богатство, при чему је његов недостатак у томе што се велики део имовине често у потпуности изузима од опорезивања. У проценама расподеле богатства често се користе и међународне ранг-листе најбогатијих лица (нпр. Forbes 400). С обзиром на то да питање недовољног обухвата најбогатијих лица у узорку представља један од основних проблема при мерењу богатства, овом питању се придаје посебна пажња. У новијим истраживањима ово питање се статистички третира полазећи од претпоставке да се десни реп расподеле богатства може апроксимирати Паретовом расподелом, што је у складу са налазом Davies & Schorrocks (1999).

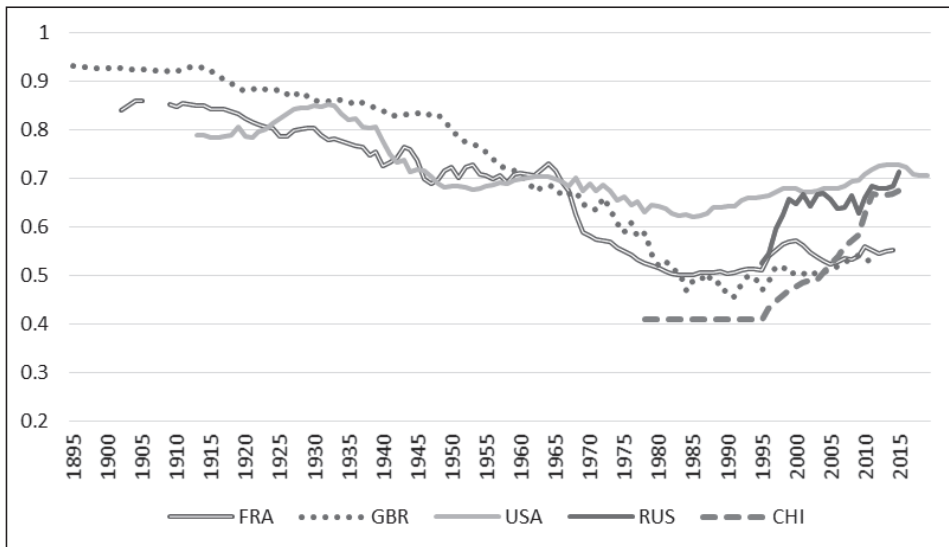
3.2. Трендови у имовинској неједнакости

Према расположивим емпиријским истраживањима и подацима, имовинска неједнакост је током већег дела XX века, тачније све до 80-их година, у већини развијених држава опадала, услед два светска рата, током којих је дошло до уништења знатног дела приватног физичког капитала, као и услед велике економске кризе 30-их година, када је дошло до снажног пада вредности финансијске активе. Почев од 80-их година, у већини развијених држава долази до осетног раста имовинске неједнакости. Тако је 2015. године у САД 10% најбогатијих поседовало преко 72% укупне приватне имовине, што је за око 10 процентних поена више него пре три деценије, а осетан раст имовинске неједнакости, иако нешто мањи него у САД, забележен је и у Великој Британији и Француској (за 3–5 процентних поена). До посебно великог раста концентрације богатства је дошло на самом врху расподеле (OECD, 2018), па је тако удео богатства који држе 0,1% најбогатијих у САД порастао са 7% (1970-их) на око 22% (2010-их година). Ипак, и поред раста, имовинска неједнакост у овим државама је почетком XXI века нижа него што је била почетком XX века (Piketty & Zucman 2014; Balestra & Tonkin 2018).

У претходним деценијама до раста имовинске неједнакости је дошло и у великим земљама у развоју. Тако је удео 10% богатијих у укупном богатству домаћинства у Кини порастао са 40% (1995. године) на готово 70% (2015. године), а слично томе, до снажног раста имовинске неједнакости је дошло и у Русији, нарочито током последње деценије XX века, када је удео богатства 10% најбогатијих повећан са око 50% на око 70% (графикон 3).

До снажног раста имовинске неједнакости у развијеним државама, током последњих деценија, дошло је, пре свега, услед великог раста цена финансијске активе и некретнина, али и услед раста доходне неједнакости. Према емпиријским подацима, нефинансијска имовина чини између 70% и 90% укупног богатства домаћинства у развијеним државама, док финансијска имовина чини 10–30% укупне имовине. Ипак, у највишем квинтилу,

финансијска имовина чини око 40% укупне имовине, док је њен удео у прва два квинтила занемарљив. У периоду од 1981. до 2020. године *Dow Jones* индекс је порастао са око 2100 на преко 28.000 долара, тј. за око 13 пута, док је општи ниво цена у САД порастао за око 2,7 пута. С обзиром на релативни удео финансијске у укупној имовини, закључује се да је снажан раст цена финансијске имовине значајно утицао на повећање имовинске неједнакости у развијеним државама. Поред тога, на раст имовинске неједнакости у великим земљама у развоју утицали су и неки специфични фактори. Тако се снажан раст имовинске неједнакости у Русији током последње деценије XX века може објаснити прерасподелом капитала кроз процес приватизације, док се раст неједнакости у Кини такође делимично може објаснити процесом либерализације, а могуће и процесима описаним концептом Кузњецових таласа. Осим наведених процеса, на раст имовинске неједнакости у претходним деценијама могао је да утиче и раст доходне неједнакости, о чему је у претходним поглављима било више речи.

Графикон 3. Удео 10% најбогатијих у укупном богатству домаћинства

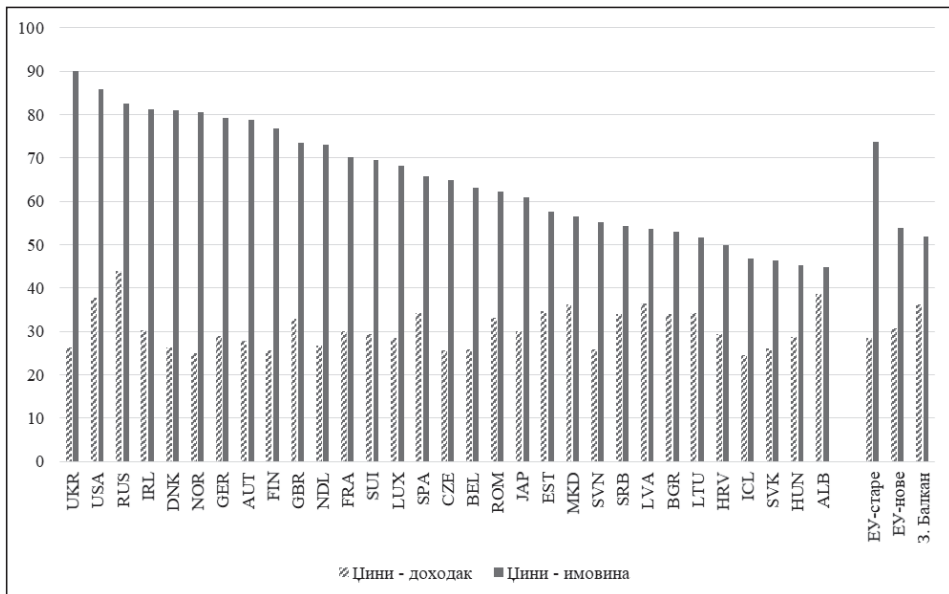
Извор: Обрада аутора на основу података *World Inequality Database (WID)*

4. ИМОВИНСКА VS. ДОХОДНА НЕЈЕДНАКОСТ

Очекивано је да висока доходна неједнакост утиче на раст имовинске неједнакости, нарочито у погледу високе концентрације богатства на врху расподеле. Тако су Durand & Murtin (2015) показали да је корелација у расподели дохотка богатства веома снажна на реповима расподеле, док је из-

међу релативно слаба. Услед кретања описаних у претходном поглављу, имовинска неједнакост мерена Џини коефицијентом на крају друге деценије ХХ века у Европи и свету је релативно висока. Тако Џини коефицијент обрачунат на имовину домаћинстава у Европи износи у просеку око 64, при чему се уочава да је у развијеним европским државама, старим чланицама ЕУ, знатно већи него и мање развијеним државама, тзв. новим чланицама (графикон 4). Такође се уочава да је у САД имовинска неједнакост знатно већа него у Европи, јер у тој држави Џини коефицијент на имовину износи око 86.

Подаци Светског економског форума о Џини коефицијенту обрачунатом на имовину домаћинстава доступни су и за државе Западног Балкана. Ти подаци показују да је имовинска неједнакост у државама Западног Балкана такође релативно висока – Џини коефицијент у просеку износи око 52, што је приближно вредности Џини коефицијента у новим чланицама ЕУ из Централне и Источне Европе, али мање него у развијеним европским државама. Подаци за Србију показују да Џини коефицијент на имовину износи око 54, што је благо изнад просека земаља Западног Балкана, те на нивоу просека Централне и Источне Европе, али осетно испод просека развијених европских земаља.

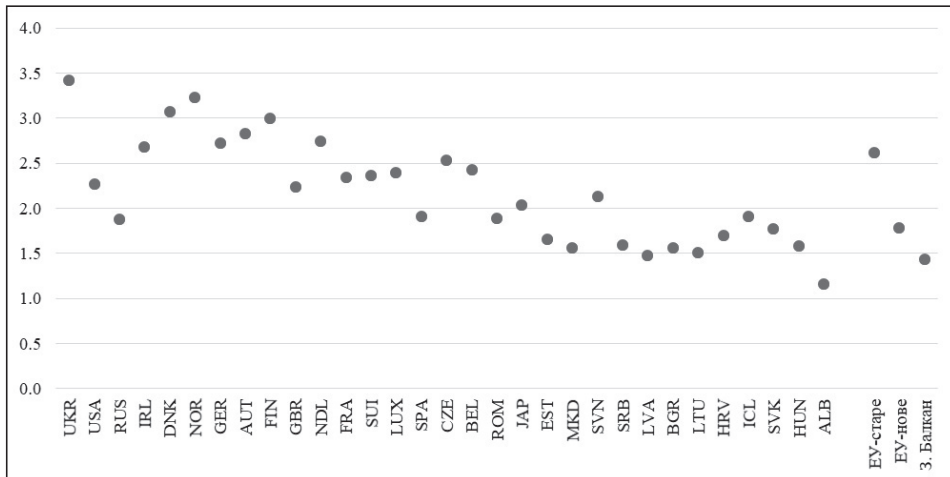

Графикон 4. Џини коефицијент имовине и дохотка у 2018. години

Извор: Обрада аутора на основу података Светског економског форума

Подаци о расподели дохотка и имовине у развијеним земљама ОЕЦД-а показују да 10% доходно најбогатијих у овим државама у просеку остварује око 23% дохотка, док 10% имовински најбогатијих појединаца поседује око

50% имовине домаћинства (OECD, 2018). То сугерише да је имовинска неједнакост знатно већа од доходне, о чему говоре и упоредни подаци о висини Џини коефицијента обрачунаог на расположиви доходак и на имовину домаћинства (графикони 4 и 5). У Европи је Џини коефицијент на имовину у просеку за преко два пута већи од Џини коефицијента обрачунаог на расположиви доходак, при чему је разлика између имовинске и доходне неједнакости израженија у развијеним европским земљама него у земљама из Централне и Источне Европе (графикон 5).

Графикон 5. Рацио Џини коефицијента имовине и доходка у 2018. години

Извор: Обрада аутора на основу података Светског економског форума

У земљама Западног Балкана, имовинска неједнакост мерена Џини коефицијентом је за око 50% већа од доходне неједнакости, док је у Србији она већа за око 60% у односу на доходну неједнакост. Наведени подаци показују да је у претходним деценијама у свету дошло до раста и доходне и имовинске неједнакости, да су почетком XXI века и доходна и имовинска неједнакост високе, али да је имовинска неједнакост знатно већа од доходне. И поред тога, у фокусу теоријске и емпиријске литературе која се бави питањима економске неједнакости до скоро је већа пажња придавана доходној неједнакости, као и начинима да се она умањи – кроз прогресивно опорезивање доходка, реформу система социјалне заштите, увођење гарантованог основног доходка и сл. С друге стране, врло висока имовинска неједнакост, која представља и генератор раста доходне неједнакости у будућности, такође представља релевантан феномен. У том погледу, као једно од кључних питања у погледу имовинске неједнакости, јавља се питање опорезивања имовине и богатства, тј. начина да се пореским инструментима та имовинска неједнакост умањи, о чему ће у наставку бити више речи.

5. ОПОРЕЗИВАЊЕ ИМОВИНЕ И НЕЈЕДНАКОСТ

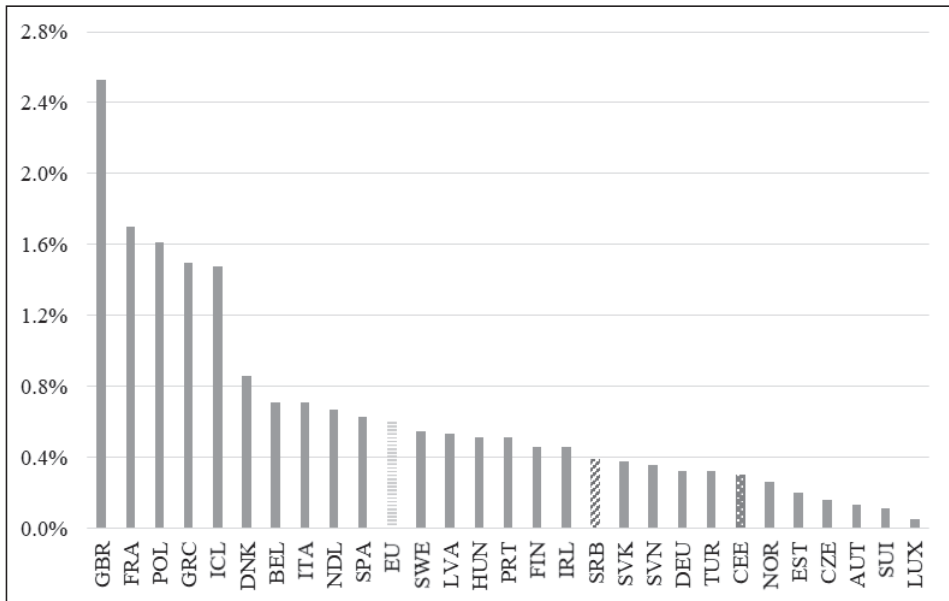
Када говоримо о опорезивању имовине, потребно је да разликујемо два кључна пореска облика којима се, преко ње као пореског објекта, погађа обвезникова економска снага. На првом месту је то опорезивање у статисти, тј. порез на имовину који се плаћа по основу поседовања (или државине) одређених права. Други порески облик је онај којим се опорезује бестеретни пренос имовине, тј. богатства пореског обвезника, онај до кога долази у случају наслеђивања или поклона, када се наследникова или поклонопримчева економска снага мења независно од његове воље или поступака.

Иако је, као што смо показали у нашим претходним разматрањима, у последњих неколико деценија дошло до веома приметног раста имовинске неједнакости унутар појединачних друштава, уочавамо и одређени недостатак темељних истраживања којима би се обухватила улога пореза на имовину у домену борбе против друштвене неједнакости, нарочито када се у обзир узме пажња посвећена порезу на доходак и добит. За потпуно сагледавање улоге коју један порески облик може да има у решавању одређеног проблема у једном друштву неопходно је претходно одредити све детерминанте које одликују развој тог друштва, односно друштвене околности у којој одређена пореска мера треба да делује. Управо је ово приступ на који ћемо се ослањати у нашим наредним разматрањима опорезивања имовине у српским оквирима.

5.1. *Опорезивање имовине у статистици – ујоредној правни и историјски осврт*

а) Опорезивање имовине у статисти у Европи – компаративни осврт

Опорезивање имовине у статисти у Европи углавном се своди на опорезивање непокретности, при чему је пореска основица најчешће процењена вредност непокретности, а ређе – површина. Законске пореске стопе су пропорционалне или прогресивне и крећу се од 0,2% до 3,5%, при чему је европски просек око 1,5% (а просек земаља Централне и Источне Европе око 0,6%). Постојање бројних олакшица и ефективну стопу чине нижом (графикон 6). Посматрано из ове перспективе, ефективно оптерећење порезом на имовину, тј. ефективна стопа овог пореског облика, у Србији је виша од просека нама упоредивих јурисдикција, али је и даље мања од оне која је присутна у развијенијим државама ЕУ.

Графикон 6. Ефективне стопе пореза на имовину у Европи

Извор: Подаци www.taxfoundation.org и Ранђеловић (2020)

Мада порез на имовину у статистици који је усмерен само на непокретности доминира у упоредноправним решењима, у једном мањем броју земаља уз њега се појављује и порез на нето богатство обвезника, којим се погађа обвезникова укупна имовина независно од њеног облика, умањена за припадајуће обавезе. Законске пореске стопе су по правилу прогресивне, при чему се најнижа гранична стопа креће у распону 0,1–0,8%, а највиша 0,3–2,5%, уз висок неопорезиви лимит. Порез на нето богатство има неколико битних теоријских предности, од којих су најзначајније хоризонтална и вертикална правичност, солидан редистрибутивни потенцијал и алокативна пристрасност ка улагању у људски капитал. С друге стране, он значајно повећава ефективну стопу пореза на капитал, тиме дестимулишући штедњу и инвестиције и подстичући улагање у ризичније пројекте. Осим тога, његово администрирање је комплексно и скупо, између осталог и због потребе редовне процене вредности свих облика имовине.

Стога је приметно да овај порез на нето богатство одумире. Иако је до пре две деценије био предвиђен у пореским системима чак 12 земаља чланица ОЕЦД-а (ОЕЦД, 2018), данас се може срести само у Швајцарској, и то као кантонални порез (Cadosch, 2020), и у Норвешкој (Holstad & Østby Holtar, 2020), док је у Шпанији враћен у порески систем 2011. године као ванредни порез, чији приходи припадају аутономним територијалним јединицама и где се наставак његове примене сваке године поново разматра (de la Cueva Gonzales-Cotera & Arroxo Ataz, 2020). Француска је 2018. године укинула овај

порески облик и заменила га порезом на нето непокретну имовину, којим се опорезује, уз примену и пореза на непокретности од стране локалних самоуправа, вредност свих непокретности у власништву обвезника било где на свету, умањена за припадајуће обавезе (Joannard-Larandt, 2020).

б) Опорезивање имовине у Србији – историјски осврт и постојеће стање

Развој српских прописа у области пореза на имовину нам може јасно указати на еволуцију приступа опорезивању имовине у статистици. Наиме, уколико као вододелницу узмемо велику пореску реформу из 1991. године (чије су одредбе ступиле на снагу 1. јануара 1992. године), када је српски порески систем свеобухватно реформисан тако да се припреми за нове економске и друштвене односе, видимо да се наш законодавац прво определио за опорезивање искључиво непокретности и права на непокретностима. Другим речима, порез на имовину, који је уведен 1992. године, погађао је само један облик имовине (непокретности и права на непокретностима), при чему је то чинио тако што се као пореска основица узимала тржишна, односно, у случају обвезника који воде пословне књиге, књиговодствена вредност те имовине, без права да се приликом њеног утврђивања у обзир узму трошкови њеног стицања. Једноставан пример нам може указати на то да пред собом можда имамо порез који не носи адекватан назив. Наиме, у случају да је обвезник узео кредит којим је купио стан, где је вредност кредита једнака вредности његове некретнине, вредност обвезникове нето имовине, односно његово богатство (имовинска снага) је једнака нули, али је он, независно од тога, обвезник пореза на имовину, и то на тржишну вредност купљеног стана.

Други проблем у вези са порезом на имовину из 1991. године је био тај што је у њему Србија применила искључиво територијални принцип опорезивања и свој порески захтев ограничила само на оне непокретности које се налазе на територији Србије. Стога, порез на имовину није обухватао сву обвезникову непокретну имовину, већ само ону коју је он поседовао у земљи, што свакако није омогућавало чак ни целовит увид у један аспект његовог имовинског стања (оног везаног за власништво над непокретностима). Ово је потенцијално могло имати регресивне ефекте, будући да су имовину у иностранству поседовали углавном обвезници из виших доходних и имовинских нивоа. Србија је могла, у циљу избегавања потенцијалног двоструког правног опорезивања имовине коју би наши порески резиденти поседовали у другим државама, да се определи за методу изузимања, којом би се постигао исти материјални ефекат (порез би се плаћао само на непокретности које се налазе на територији Србије), али би обавезе извештавања резидентних обвезника обухватиле сву њихову непокретну имовину, где год да се она налази, што би нашим пореским органима олакшало супротстављање избегавању плаћања пореза, путем утврђивања разлике између пријављеног

дохотка и стечене имовине. Међутим, опредељујући се за искључиви територијални принцип опорезивања, она је своје пореске обвезнике ослободила обавезе да јој пријављују непокретну имовину која се налази ван њене територије, чиме је смањена могућност за евентуално опорезивање те имовине у будућности.

Порез на имовину из 1991. године је био у основи прогресиван (осим у погледу опорезивања земљишта, где је била предвиђена пропорционална пореска стопа од 3% на катастарски приход), са најнижом граничном стопом од 0,2% и највишом од 0,5%. Коначно, биле су предвиђене и бројне олакшице, од којих је најзначајнија била она која је омогућавала да се обавеза по основу пореза на имовину у случају непокретности које представљају породични дом пореског обвезника смањи до 25% иницијалне пореске обавезе (у случају просечне четворочлане породице ово смањење би свело порески дуг на 35% почетног износа). Само годину дана касније, српски законодавац је одустао од прогресивног опорезивања непокретности и предвидео, почевши од 1. јануара 1993. године, јединствену граничну пореску стопу од 0,25%.

Већ 1994. године у Србији је донет потпуно нови Закон о порезима на имовину, који је садржао једну кључну промену у односу на претходни. Наиме, поред суштински непромењеног приступа опорезивању непокретности, Закон о порезима на имовину из 1994. године проширује порески захтев и на власништво над привредним друштвима (оличеном кроз акције издате на име у случају акционарских друштава и уделима у друштвима са ограниченом одговорношћу). Код опорезивања власништва над привредним друштвима српски законодавац је пробио границе Србије и обавезао све њене пореске резиденте да порез плате на такав облик имовине независно од тога где је основано конкретно привредно друштво. С друге стране, страни, нерезидентни власници српских привредних друштава нису били обухваћени обавезом плаћања пореза на имовину.

Уочава се да је Закон о порезима на имовину из 1994. године значајно проширио пореске олакшице и да је пружио веће могућности за смањење пореске обавезе, нарочито у случају породичног дома, што је и разумљиво, посматрано из политичке перспективе, имајући у виду то да је до краја 1994. године у великој мери приведен крају откуп станова у друштвеној својини, којим је већи део стамбеног фонда Србије прешао из друштвеног у приватно власништво лица која су претходно била носиоци станарског права. Међутим, управо је тај тектонски пренос власништва над стамбеним простором у Србији, до кога је дошло током последње деценије прошлог века, довео до једног доста занимљивог стања, у којем је већина становништва Србије власник непокретности у којима живи, што стога порезу на имовину даје посебну конотацију у очима већине бирачког тела. Овај елеменат се може препознати и као основ неких предстојећих пореско-политичких одлука.

После демократских промена 2000. године, Скупштина Србије је 2001. године поново донела потпуно нови Закон о порезима на имовину, иако су

његова решења у великој мери преузета из Закона из 1994. године. Можда најзначајнија промена јесте она која се огледала у драстичном повећању номиналних пореских стопа и повратку, додуше делимичном, на прогресивно опорезивање. У случају физичких лица, граничне пореске стопе којима се погађало власништво над непокретностима износиле су између 0,4% и 2%, док је за правна лица, као и раније, било предвиђено пропорционално опорезивање уз пореску стопу од 0,4%. Код опорезивања власништва над привредним друштвима задржана је стопа од 0,25%.

Изменама Закона о порезима на имовину из 2004. године Србија је укинула опорезивање имовине у виду власништва над привредним друштвима, чиме је обухват пореза на имовину враћен у оне оквире у којима је био 1991. године, што значи да овај порез погађа само непокретности и права на непокретностима које се налазе на територији Србије. Занимљиво је приметити да је те исте године, односно у оквиру истог законског пакета, дошло до већег броја измена које се могу посматрати и из угла утицаја на економску неједнакост: смањење стопе пореза на добит са 14% на 10%, искључивање дивиденди које остваре резидентни обвезници из обухвата годишњег пореза на доходак грађана (уз задржавање одредбе да се порезом на приходе од капитала опорезује само половина остварене дивиденде), као и увођење пореза на додату вредност као основног облика опорезивања промета у Србији.

Политичка осетљивост питања пореза на имовину испољена је 2009. године, када је овај порез постао изворни приход српских локалних самоуправа, у оквиру преноса надлежности од стране централне ка локалној власти, код које се уистину може позвати на стару изреку *Timeo Danaos et dona ferentes* (Чувај се Грка и кад дарове носе). Наиме, тиме што је порез на имовину постао кључан извор прихода локалних самоуправа, којима је истовремено одузет један значајан број алтернативних облика финансирања, оне су у очима обвезника постале поверилац најнепопуларнијег пореског облика, оног којим се непосредно погађа наш породични дом. Уз промену начина утврђивања пореске основице, којом је она значајно увећана, и смањење пореских олакшица, до којих је дошло нешто касније, свест грађана о овом пореском облику постаје све израженија, а он све важније (пореско) политичко питање. Ипак, неопходно је констатовати да је оваквом реформом, којом је порез на имовину *de facto* постао локални порез, извршено усклађивање са доминантном праксом у Европи, где је порез на имовину по правилу изворни приход локалних самоуправа.

5.2. Предлози за унапређење опорезивања имовине у ситијацији у Србији

Постојећи систем опорезивања имовине у Србији има бројне недостатке, који га чине економски неефикасним и редистрибутивно недовољно учинковитим. Овим порезом су обухваћене само непокретности, што је хоризонтално и вертикално неправично, а потенцијално и алокативно

пристрасно. Диференцирање стопа пореза на имовину у власништву физичких и правних лица отворио је простор за пореску арбитражу, номиналном променом власништва. Осим тога, уочени су и бројни недостаци у његовој примени, почев од непотпуног обухвата, јер је и даље знатан део непокретности ван пореских евиденција, пре свега због политичко-економских разлога, претходно поменутих. Сходно томе, те узимајући у обзир развој опорезивања имовине у статистици у Србији, односно уколико узмемо у обзир све недостатке система који је у нашим границама заступљен још од давне 1992. године, као и све особености српског друштва, које је прошло кроз веома турбулентну трансформацију у последњих неколико деценија, могуће је идентификовати неколико основних праваца реформе овог пореског облика, која би, између осталог, за циљ имала и повећање његовог редистрибутивног деловања.

Прво, уочава се потреба да се чист територијални приступ опорезивања непокретности замени барем неограниченом пореском обавезом уз примену методе изузимања за потребе избегавања двоструког правног опорезивања. На овај начин би порески органи Србије успели да стекну потпунији увид у имовинске прилике резидентних пореских обвезника, барем када се ради о њиховој непокретној имовини, чиме би се у значајној мери олакшала примена методе унакрсне процене пореске основице из Закона о пореском поступку и пореској администрацији и новодонетог Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу, односно омогућила једноставнија примена мера за супротстављање пореској евазији од стране најимућнијих чланова друштва. Оваква промена би могла бити спроведена потпуно неутрално, тј. она не би утицала на постојеће пореско оптерећење порезом на имовину у Србији. То би потенцијално могло да има и утицај на смањење економске неједнакости, због поменуте чињенице да би се таква промена углавном тицала економски снажнијег дела становништва.

Друго, постојећи порез на имовину стога треба оставити локалним самоуправама, јер веза између власништва над непокретностима и јавних добара које оне обезбеђују постоји, али би требало размотрити шире ослобађање од пореза у случају непокретности које представљају обвезников дом, наравно уз одговарајућа ограничења (нпр. применом стандарда од 20 m² по члану домаћинства). На овај начин би се у оквирима пореза на имовину оставили само они обвезници који су или били у могућности да себи обезбеде већи стамбени простор или пак који су инвестирали у непокретности, независно од решавања сопствених стамбених потреба, чиме би порез на имовину могао да постане значајнија полуга за смањење друштвене, односно имовинске неједнакости. С обзиром на то да би релативно већу корист од такве олакшице имали власници имовине на бољим локацијама, алтернатива би била ослобођење које би могло да се одреди у новчаном износу. Овакво одређивање пореског ослобођења би имало у себи и одговарајући елемент правичности, јер би вишем пореском оптерећењу подвргавало оне који ужи-

вају најразвијенију јавну инфраструктуру у држави, а то је управо она која је присутна у деловима земље у којима су цене некретнина највише. Другим речима, ослобођење од пореза на имовину које би било одређено у новчаном износу имало би већи значај из угла борбе против економске неједнакости и равномерне расподеле пореског оптерећења, гледано из перспективе српског друштва као целине, али би то подразумевало и изналагање решења за несметано финансирање оних (мање развијених) локалних самоуправа које би на овај начин остале без дела јавних прихода, што би се могло остварити кроз ревидирани систем трансфера за уједначавање.

Треће, из перспективе смањења економске неједнакости, поред постојећег локалног пореза на имовину и пореза на укупну нето непокретну имовину, сматрамо да би било оправдано увести систем који би подразумевао да српски порески резиденти плаћају порез на све непокретности у свом власништву неvezано од тога где се оне налазе. Разлог зашто оваквим пореским обликом не би била обухваћена и нето имовина у виду власништва над привредним друштвима (осим у случају када су привредна друштва уметнута између непокретности и њиховог стварног власника) лежи у чињеници да се у српским оквирима само занемарљив део овог облика имовине јавља кроз акције које су котиране на берзама, што пред фискус ставља често веома захтеван задатак процене вредности удела или, ређе, акција које нису котиране на берзама. Поред наведеног, на овај начин се избегавају могући неповољни ефекти пореза на нето имовину на инвестиције и предузетништво.

Четврто, нерезиденти би могли да буду подвргнути овом пореском облику на основицу која би обухватала нето вредност свих њихових непокретности које се налазе на нашој територији, при чему би од плаћања овог пореза били ослобођени они обвезници чија вредност нето непокретне имовине не прелази одређени праг. Порези на имовину плаћени у другим државама би могли да буду признати као порески кредит у односу на овај порески облик само ако је обвезник према одредбама законодавства држава на чијој се територији његова непокретност налази имао право да призна расходе повезане са стицањем исте код утврђивања пореске основице. Другим речима, порези плаћени у другим државама који су по својој природи упоредиви са српским порезом на имовину не би могли да се признају за потребе пореског кредита у односу на порез на нето непокретну имовину. Коначно, овакав порески облик би омогућавао и увођење прогресивних пореских стопа, док би његова успешност у великој мери зависила од прецизног предвиђања, као и од доследне примене правила којима би се спречавало изигравање циља коме је намењен (нпр. оснивање привредних друштава преко којих би се држале непокретности и сл.).

Пето, у циљу опорезивања сразмерно реалној економској снази обвезника, било би оправдано размотрити могућност (делимичног или потпуног) умањења пореске основице по основу обавеза за стамбене кредите, узете у циљу куповине некретнине у којој обвезник има пријављено пребивалиште.

Тиме би се значајно смањило пореско оптерећење сиромашнијих лица код којих је разлика између бруто и нето вредности имовине велика.

Шесто, порез на непокретну (бруто) имовину која се налази у Србији, који припада локалним самоуправама на чијим се територијама она налази, дакле порез на имовину какав данас имамо у нашем законодавству, није порез који непосредно погађа обвезникову имовинску снагу. Порез на имовину у Србији, баш као и у великом броју земаља у свету, примарно погађа само право на непокретности и може се упоредити са накнадама за коришћење јавних добара, с тим што се овде та накнада у виду пореза не наплаћује за коришћење конкретног јавног добра, већ свих оних добара, односно услуга који су повезани са привилегијом власништва над непокретностима (Hamilton, 1975; Арсић & Ранђеловић, 2017). Другим речима, порез на имовину издваја власнике непокретности од осталих пореских обвезника и подвргава их посебном пореском облику зато што они имају додатну корист од јавних добара која им у највећој мери обезбеђује локална самоуправа на чијој територији се конкретна непокретност налази. Порески објекат у овом случају је сама непокретност, независно од околности њеног власника. Међутим, управо зато што је услед поменутих историјских околности у Србији већина становништва власник непокретности у којима живи, а нарочито по повећању ефективног оптерећења овим пореским обликом до кога је дошло после 2009. године, садашњи систем опорезивања имовине у Србији има ограничене домете када је у питању његов значај за смањење економске неједнакости.

С тим у вези, потребно је приметити да је у Србији неоправдано заостављен још један порески облик којим би се додатно могла обухватити имовинска снага обвезника и делимично решити проблем малог обухвата пореза на имовину. Наиме, Закон о порезу на употребу, држање и ношење добара, којим су предвиђени порез на употребу моторних возила, порез на употребу пловила, порез на употребу ваздухоплова и порез на регистровано оружје, у великој је мери застарео и не игра ону улогу, како у прикупљању средстава за јавне расходе, тако ни у смањењу друштвене неједнакости, коју би могао да има (поседовање луксузних возила, пловила или ваздухоплова у значајној мери указује на економску снагу пореских обвезника), наравно под условом да уз унапређење самог оквира буде ојачан мерама за спречавање изигравања његовог циља (нпр. кроз оснивање наменских компанија ван граница Србије за држање луксузних пловила). У сваком случају требало би ове еманиције обвезникове економске снаге подврћи опорезивању према вредности саме имовине, чиме би се избегле постојеће нелогичности да је нпр. пореска обавеза по основу власништва над просечним аутомобилом упоредива са оном која погађа јахту вредну више десетина милиона евра. Такође, као и у случају пореза на нето светску имовину, и у случају аутомобила, пловила и ваздухоплова који се користе за личне потребе крајњег власника српски порески захват би требало проширити на све овакве облике имовине које наши резиденти поседују, посредно или непосредно, било где на планети.

6. ОПОРЕЗИВАЊЕ НАСЛЕЂА И ПОКЛОНА И НЕЈЕДНАКОСТ

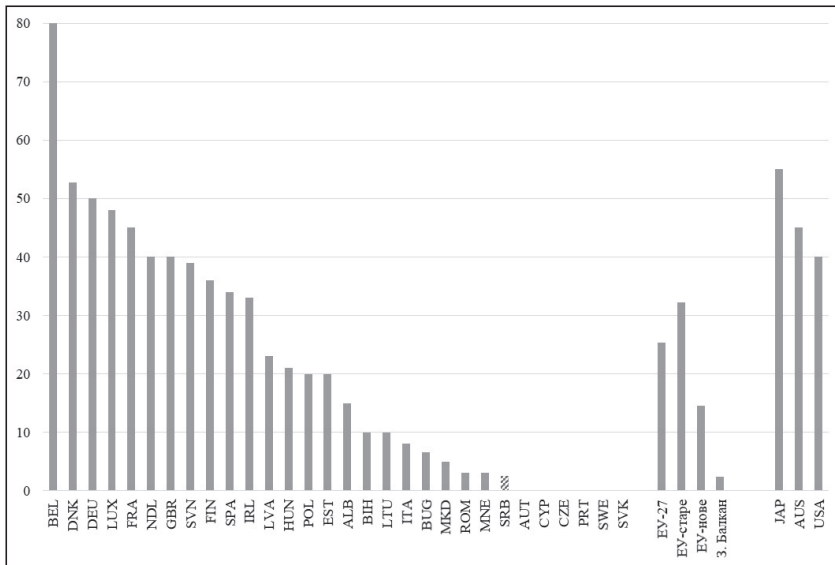
Пренос економске снаге у случају наслеђа или поклона је још један простор у коме долази до међусобног утицаја пореске политике и проблема економске неједнакости. Наиме, бестеретни пренос имовине доводи до незарађене промене у имовинском стању одређеног појединца, промене за коју она или он имају да захвале првенствено нечијим емоцијама (у случају поклона), односно сопственом пореклу (у случају наслеђа, али и поклона). Преносом богатстава у случају наслеђа преноси се и друштвени положај, односно привилегије, али се и ресурси предају у руке некоме ко није допринео њиховом стварању. Из угла економске неједнакости, наслеђивање доприноси статичности друштвених положаја и додатно оснажује успостављене друштвене улоге тиме што их преноси кроз генерације. Стога се порез на наслеђе јавља као логична полуга којом се уочени проблеми могу донекле умањити, односно путем којих је могуће барем у некој мери обезбедити не само једнакост шанси, односно стицање друштвеног и економског положаја на основу сопствених способности уместо услед привилегије порекла, већ и то да вредна добра доспеју у руке оних који су способни да њима најефикасније управљају. С друге стране, неки аутори указују на то да овај порез може да дестимулише оставиоца од рада и штедње (Gale & Perozek, 2001).

6.1. Опорезивање наслеђа и поклона – ујореднојравни и историјски осврт

а) Опорезивање имовине у статистици у Европи – компаративни осврт

Порез на наслеђе и поклон се примењује у већини европских земаља, осим у Чешкој, Естонији, Словачкој, Шведској, Луксембургу и Норвешкој. Предмет опорезивања је по правилу целокупна имовина, док се у неким државама из предмета опорезивања изузима капитал породичних фирми, у циљу подстицања развоја малих и средњих породичних предузећа (нпр. у Немачкој). Пореске стопе су по правилу прогресивне, а највише граничне пореске стопе се крећу од 3% (у Румунији) до 80% (у Белгији). Просечна највиша гранична стопа пореза на наслеђе и поклон у Европи износи око 25%, при чему је знатно већа у старим него у новим чланицама ЕУ, док је у државама Западног Балкана вишеструко нижа од европског просека (графикон 7). С друге стране, у другим развијеним државама, као што су САД, Јапан и Аустралија, највише граничне стопе пореза на наслеђе и поклон су знатно веће од европског просека. Ипак, фискални ефекти и редистрибутивно деловање овог пореза су у Европи, а вероватно и у другим државама, скромни, пре свега због издашног система пореских ослобођења и олакшица. Тако се у неким земљама одобрава потпуно ослобођење од опорезивања наследства и поклона у првом наследном реду, док се у већини земаља овим наследни-

цима и поклонопримцима одобрава одређени неопорезиви износ примљеног наследства или поклона. Примера ради, у Француској неопорезиви износ наследства и поклона не прелази 100.000 евра (Joannard-Larandt, 2020), у Великој Британији овај износ је близу 400.000 евра (Ferreira, 2020), док у Сједињеним Америчким Државама износи чак око 10.000.000 евра (Rienstra, 2020).

Графикон 7. Највише граничне стопе пореза на наслеђе и поклон
Извор: ЕУ (2016) и Ранђеловић (2020)

б) Опорезивање наслеђа и поклона у Србији – историјски осврт и постојеће стање

Режим опорезивања наслеђа и поклона, уведен Законом о порезима на имовину из 1991. године, имао је неколико кључних особености.

Прво, предвиђено је опште ослобођење од пореза на наслеђе и поклон у првом наследном реду, брачном другу и унуцима оставиоца, односно поклонодавца, независно од висине наслеђа, односно поклона, чиме је значај овог пореског облика у великој мери обесмишљен.

Друго, у оним случајевима где је опорезивање предвиђено, прописане су веома ниске пореске стопе (највиша маргинална стопа у случају наслеђивања или поклона од стране лица које са оставиоцем или поклонопримцем није у сродству је била 4,4%, а касније 4,5%).

Треће, прописано је да размере пореске обавезе законодавац утврђује не на основу повезаности оног чија се имовина преноси са нашом пореском јурисдикцијом, већ је одређује на основу везе наследника, односно поклонопримца са њом. Иако је имовина која се преноси стечена од стране онога ко је у њеном стварању учествовао, дакле прениоца, порески третман ње-

ног преноса се посматра из угла њеног стицаоца. Поред наведеног, у случају нерезидената законодавац полаже право само на опорезивање оне имовине која се налази на територији Србије. Тако, на пример, ако би српски порески резидент сву своју српску имовину обухватио у оквиру наменски основаног иностраног правног лица, његов наследник, под условом да он сам није порески резидент Србије, не би био дужан да плати Србији било какав порез на наслеђе, чак и када не би био у сродству са оставиоцем, што отвара могућност за пореску евазију са регресивним последицама.

Недостаци српског пореза на наслеђе и поклон би се донекле могли разумети из перспективе друштва каква је Србија била пре три деценије: егалитарна средина, са вероватно мањим имовинским разликама него што је то данас случај, са предузетништвом које је тек у настајању и окружењем у коме је становништво веома везано за места свог пребивалишта. Међутим, ниједан од наведених аспеката више не постоји у нашој средини, што оваква решења чини анахроним. После три деценије дошло је до прерасподеле богатства унутар српског друштва, при чему се то десило у веома нестабилним околностима ратова, међународне изолације и политичке нестабилности, Србија више није егалитарно друштво, већ је држава са веома израженим социјалним разликама (Вуковић, 2017), а наше становништво се показало сасвим спремним на пресељење у друге државе, при чему наши најимућнији појединци учествују на међународном тржишту суверених добара (Dagan, 2017), бирајући да каналишу своје инвестиције кроз јурисдикције које им омогућавају оптимизацију њихових пореских обавеза у Србији, односно селећи се у земље које им, као нпр. Велика Британија, омогућавају бројне личне пореске погодности и уживање богатства које је по правилу стечено раније у држави порекла.

С друге стране, оквир опорезивања наслеђа и поклона је у Србији остао на истим основама на којима је био постављен 1991. године, при чему су све накнадне промене ишле у правцу његовог додатног обесмишљавања као релевантног пореског облика. Тако су, почевши од 1997. године, највише граничне стопе пореза на наслеђе и поклон смањене са 4,5% на 3%. Оне су Законом о порезима на имовину из 2001. године повећане на 5%, да би 2007. године биле преполовљене и сведене на 2,5%. Коначно, 2010. године је прогресивно опорезивање наслеђа и поклона замењено пропорционалним пореским стопама у висини од 1,5% у случају наследника, односно поклонопримаца у другом наследном реду, и од 2,5% код свих осталих. Компаративне анализе показују да су такве стопе пореза на наслеђе и поклон у Србији најниже у Европи, посматрано у групи земаља које овакав порески облик примењују (графикон 7). У међувремену је српски законодавац нашао за сходно да од и овако скромног пореза на наслеђе у потпуности изузме (дакле, независно од везе између оставиоца-поклонодавца и наследника-поклонопримца) пренос акција и удела у привредним друштвима, као и да предвиди врло детаљне норме везане за пореска ослобођења у случају преноса приватних авиона и јахти.

6.2. Предлози за унапређење опорезивања наслеђа и поклона у Србији

Пре него што се упустимо у предлоге за унапређење опорезивања наслеђа и поклона у Србији, потребно је одредити се према кључном питању дестимулативног утицаја овог пореског облика на рад и штедњу будућих оставилаца. На првом месту указујемо на то да је до економске трансформације српског друштва дошло релативно скоро и да тек предстоји први пренос имовине стечене у претходне три деценије на будуће наследнике. Одијум који постоји у српском друштву према богатствима стеченим у овом периоду, дубок осећај социјалне неправде и неједнакости који значајно утиче и на одлуку многих појединаца да напусте Србију, говоре у прилог потребе да се у наш порески систем уведу мере које ће барем показати свест законодавца о овим важним проблемима. Поред наведеног, путем реституције наша држава је покушала да исправи неке неправде које су се десиле у прошлости, али се приликом враћања имовине претходним власницима није водило рачуна о нпр. надокнади штете потомцима радника који су доприносили стицању те имовине на начин који би се из угла елементарних људских права данас сматрао потпуно неприхватљивим (дечији рад, изостанак било каквих радничких права, заштите на раду, социјалних права, обезбеђења за случај инвалидитета које је проузроковано условима рада и сл.). Другим речима, већ деценијама је српско друштво предузимало више корака који су за последицу имали повећање економске неједнакости, а мере да се она смањи су по правилу изостајале. Имајући у виду штетност неједнакости за друштвени развој, чини се логичним закључак да је управо сада, у очекивању првог таласа преноса значајних богатстава, потребно увести одговарајуће пореске мере којима би се макар делимично исправили пропусти до којих је дошло у претходном периоду. Коначно, порез на наслеђе и поклон може стимулисати грађане да поведу више рачуна о улагању у сопствено потомство (нпр. кроз улагање у квалитетно образовање), како би га оспособили да буде у стању да одржи и унапреди наслеђену имовину, упркос пореским обавезама. У сваком случају, применом одговарајућих правних решења могуће је наследницима оставити довољно времена да своје пореске обавезе измире успешним развојем наслеђеног (нпр. кроз омогућавање плаћања пореске обавезе у дужем временском периоду у више рата), а управо овакав приступ може додатно мотивисати нове власнике да се постарају да ресурси који су им поверени на управу буду искоришћени на најефикаснији могући начин.

Имајући у виду претходно, процењује се да је у циљу смањења економске (пре свега, имовинске) неједнакости реформа система опорезивања наслеђа и поклона у Србији неопходна и да би требало да се заснива на неколико основних смерница.

Прво, потребно је укинути ослобођење за први наследни ред (задржати га само у случају супружника), а сва друга ослобођења свести на примерену

социјално-политичку меру уколико за тиме постоји прека потреба, прописивањем неопорезивог износа који би се примењивао за наследнике у првом наследном реду. Процењује се да би примерен неопорезиви лимит требало да буде одређен у висини просечне животне зараде у Србији (око 300.000 евра), при чему би се он за потребе пореза на наслеђе умањивао по основу поклона добијених за оставиочевог живота. Код свих осталих наследника и поклонопримаца неопорезиви износ би требало да буде предвиђен тако да обухвати *de minimis* наследства и поклоне код којих је спровођење самог поступка испуњавања пореских обавеза трошковно нерационално.

Друго, законске стопе пореза на наслеђе и поклон би требало значајно повећати, како би достигле просек земаља Централне и Источне Европе, нових чланица ЕУ, а у будућности и европски просек, при чему би било сасвим оправдано увести директну прогресију у опорезивању.

Треће, уместо постојећег приступа одређивања размера пореског захтева, процењује се да би исправнији био приступ примењен нпр. у Немачкој (Perdlwitz, 2020) и Француској (Joannard-Lardant, 2020), који подразумева постојање неограничене пореске обавезе за имовину која се поклања или наслеђује уколико се наслеђе стиче или поклон прима од обвезника кога бисмо могли да назовемо српским оставиоцем, односно српским поклонодавцем. Постојеће ослањање на концепт резидентства из прописа о опорезивању дохотка се такође не чини примереним за потребе опорезивања наслеђа и поклона, те је потребно посебно дефинисати критеријуме „резидентства” за потребе опорезивања наслеђа и поклона. То значи да би наследник или поклонопримац који има карактер српског резидента у смислу овог пореског облика увек имао обавезу плаћања пореза на наслеђе и поклон, независно од порекла имовине коју стиче. Само у случају да се ни наследник-поклонопримац ни оставилац-поклонодавац не могу сматрати српским резидентом, пореске обавезе би биле ограничене на имовину која се налази на територији Србије. Наравно, све претходно описане мере би морале да буду праћене мерама којима би се спречавало избегавање пореских обавеза у случају пресељења обвезника у неку другу државу (Костић, 2019).

7. ЗАКЉУЧАК

Емпиријски подаци указују да је у Србији имовинска неједнакост значајно већа од доходне, при чему је један од узрока имовинске неједнакости друштвено-економска трансформација српског друштва у последње три деценије, за коју се не може рећи да је омогућила свим његовим члановима једнаке шансе. И поред тога, дизајн постојећег пореског оквира у домену опорезивања имовине, наслеђа и поклона, те држања, употребе и ношења добара у Србији, не обезбеђује значајније редистрибутивно деловање у правцу смањења економске неједнакости. Имајући у виду релевантне емпи-

ријске резултате који указују да је негативан утицај пореза на имовину, те пореза на наслеђе и поклон, на привредни раст знатно мањи него код других пореских облика, а да нека истраживања показују да тај утицај ни не постоји (Johansson et al., 2008), процењује се да постоји значајан простор за реформи ових пореских облика, која би имала прогресивне ефекте на расподелу богатства и благостања, а без значајнијих губитака на економској ефикасности и деловања на успоравање будућег привредног раста. Таква реформа би истовремено могла да обезбеди и додатне пореске приходе за државу, што би у наредном кораку потенцијално омогућило и смањење неких других пореза, који штетније утичу на раст привреде (нпр. порези на рад).

То значи да порези на имовину у Србији нуде веома плодно тло за деловање законодавца, како у вредносном, тако и у економском смислу. У овом раду су пружени обриси неких од могућих предлога реформе пореског оквира у домену опорезивања имовине, наслеђа и поклона, при чему остављамо отвореном могућност разматрања и алтернативних и допунских решења. У сваком случају, питање тако значајне пореске реформе, требало би да буде засновано на методолошки утемељеним емпиријским анализама економских ефеката, за шта је потребно да постоји квалитетна информациона основа. С обзиром на то да сада у Србији не постоје анкете са микроподацима о богатству физичких лица, препоручује се покретање и редовно спровођење такве анкете, по угледу на сличне анкете које се спровode у европским државама од стране органа надлежних за послове статистике. Осим тога, пре уласка у такву реформу, потребно би било спровести и темељну упоредноправну анализу могућих начина конкретизације наведених принципа. Коначно, за успех такве пореске реформе, потребно је значајно унапређење информационих, техничко-технолошких, људских и финансијских ресурса локалних управа јавних прихода и Пореске управе. Добро осмишљена и ефикасно спроведена реформа система наслеђа и поклона допринела би макар делимичном смањењу имовинске неједнакости у земљи. Ипак, за осетнији искорак у правцу унапређења правичности и друштвене кохезије, поред пореске реформе, потребно је спровести темељну реформу многих других институција у Србији (образовања, правосуђа, државне администрације, борбе против корупције и сл.), које би у коначници водиле ка друштву једнаких шанси, у којем би економски и друштвени положај представљао последицу личних достигнућа у погледу рада, штедње, инвестирања, предузимљивости, иновативности, а не способности у трагању за рентом.

ЛИТЕРАТУРА

- Alstadsaeter, A., Johannesen, N. & Zucman, G. (2017). Tax evasion and inequality. Mimeo.
- Alvaredo, F., Chancel, L., Piketty, T., Saez, E. & Zucman, G. (Eds.). (2018). *World inequality report 2018*. Belknap Press.
- Арсип, М. & Ранђеловић, С. (2017). *Економија ојорезивања – теорија и политика*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
- Atkinson, A. B. (2015). *Inequality: What can be done?* Harvard University Press.
- Balestra, C., & Tonkin, R. (2018). *Inequalities in household wealth across OECD countries*. OECD Working Paper 88, OECD Publishing, Paris.
- Cadosch, R. M. (2020). *Switzerland – Individual taxation*, Country tax guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).
- Cingano, F. (2014). *Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing, Paris.
- Dabla-Norris, M. E., Kochhar, M. K., Suphaphiphat, M. N., Ricka, M. F. & Tsounta, E. (2015). *Causes and consequences of income inequality: A global perspective*. International Monetary Fund.
- Dagan, T. (2017). *International Tax and Global Justice*. Theoretical Inquiries L., 18(1), 1–35.
- Davies, J. & Shorrocks A. (1999). The distribution of wealth. In: A. B. Atkinson and F. Bourguignon (ed.), *Handbook of Income Distribution*, Volume 1, Elsevier Science, Amsterdam.
- Durand, M. & Murtin, F. (2015). *The relationship between income and wealth inequality: Evidence from the new OECD wealth distribution database*. In World Statistics Congress, Rio de Janeiro.
- De la Cueva González-Cotera, A. & Arroyo Ataz, A. (2020). *Spain – Individual taxation*, Country Tax Guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).
- Ferreira, N. (2017). *United Kingdom – Individual taxation*, Country Tax Guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).
- Global Wealth Databook* (2017). Credit Suisse, November.
- Hamilton, B. W. (1975). *Zoning and property taxation in a system of local governments*. Urban Studies, 12(2), 205–211.
- Holstad, A. & Østby Holtar, C. (2020). *Norway – Individual taxation*, Country Tax Guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).
- Joannard-Lardant, E. (2020). *France – Individual taxation*, Country Tax Guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).
- Johansson, Å., Heady, C., Arnold, J., Brys, B. & Vartia, L. (2008). *Taxation and economic growth*. OECD Working Paper, Paris.
- Knowles, S. (2005). *Inequality and economic growth: The empirical relationship reconsidered in the light of comparable data*. The Journal of Development Studies, 41(1), 135–159.
- Korczuk, W. (2015). *What do we know about the evolution of top wealth shares in the United States?* Journal of Economic Perspectives, 29(1), 47–66.
- Костић, С. (2019). *Међународно ојорезивање у доба анксиозности*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Милановић, Б. (2016). *Глобална неједнакост: Нови иприсцији за доба глобализације*. Нови Сад: Академска књига.
- OECD (2015). *How does income inequality affect our lives?* OECD Insights, Paris.
- OECD (2018). *The role and design of net wealth taxes in the OECD*. OECD Publishing, Paris.
- Perdelwitz, A. (2020). *Germany – Individual taxation*, Country Tax Guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).

- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press.
- Piketty, T. & Zucman, G. (2014). *Capital is back: Wealth-income ratios in rich countries 1700–2010*. *The Quarterly Journal of Economics*, 129(3), 1255–1310.
- Ранђеловић, С. (2020). *Основе њореској љланирања*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду.
- Rienstra, J. G. (2020). *United States – Individual taxation*, Country Tax Guides IBFD (accessed 29 Nov. 2020).
- Stand, D. W. & Rising, W. I. K. (2011). *An overview of growing income inequalities in OECD countries: main findings. Divided we stand: Why inequality keeps rising*. OECD Publishing, Paris.
- Вуковић, Д. (2017). *Преобликовање неолиберализма – социјална љолићика у Србији*. Нови Сад: Mediteran Publishing.

Saša Randelović, Svetislav V. Kostić

WEALTH INEQUALITY AND TAX POLICY

S u m m a r y

Nowadays wealth inequality in Europe and beyond is very high, i.e. twofold higher than income inequality – Gini coefficient on household wealth in 2018 stood at 64. Similar situation is in Serbia, where wealth inequality, measured using Gini coefficient (54) is by 60% higher than income inequality. Although wealth inequality in Serbia is close to the Central and Eastern Europe (CEE) average, the fact that it is substantially higher than income inequality, makes the question on reduction in wealth inequality by means of tax policy instruments relevant. In modern tax systems, including Serbian, wealth is mostly taxed by means of recurring and selective real estate tax and inheritance and gifts tax, with exemption granted for large chunk of wealth, which dampens redistributive effects of these taxes. Considering the current characteristics and redistributive goals, parametric reform of property taxation in Serbia is needed. It should entail introduction of unlimited tax jurisdiction, affirmation of tax allowances for the first home, introduction of global progressivity and deductions for housing loans, is considered more adequate. On the top of that, the system of taxes on ownership, use and hold of (luxury) goods should be reformed, so as to make the tax liability linked to the value of goods, which would imply wider scope of wealth taxation. Progressive reform of inheritance and gifts tax could entail abolishing general exemption for close relatives and introduction of non-taxable threshold, equal to present value of life-time average earnings, as well as rise in the tax rates, to reach the CEE average and in the long run also to get closer to the European average.

Key words: income inequality, property tax, net wealth tax, inheritance and gifts tax